

Školní program proti šikanování

1. Současný stav problematiky.

Právním podkladem pro tvorbu Školního programu proti šikanování jsou tyto dokumenty:

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT - 22294/2013-1

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT 21291/2010-28.

2. Personální zajištění prevence:

Školní metodik prevence, výchovný poradce, vedení školy, třídní učitelé, ostatní pedagogičtí pracovníci.

3. Cíle programu:

Jsou stanoveny v souladu s Minimálním preventivním programem, příslušnými vyhláškami a metodickými doporučeními či pokyny MŠMT. Cílem je poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace k řešení rizikového chování jakým je šikana.

4. Odpovědnost školy chránit žáky před šikanou:

Pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc v souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo **naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR**. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství.
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost **oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí**.
- škola ohlašuje **orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo**.
- v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, může **šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů**: vydírání, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, útisku, těžkého ublížení na zdraví, ublížení na zdraví, vraždy, loupeže, krádeže, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, poškození cizí věci, znásilnění, kuplířství, pohlavního zneužití, nebezpečné vyhrožování, nebezpečné pronásledování, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení.

Trestné činy ve vztahu ke kyberšikaně jsou: nebezpečné pronásledování, účast na porušení tajemství dopravovaných zpráv, porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí, pomluva - např. vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřežkažení trestného činu, nadřizování či schvalování trestného činu, v krajním případě i podněcování.

Škola:

- ředitel školy je orientován v metodice, organizaci a právní problematice šikanování.

- školní metodik prevence pověřený řešením umí kvalifikovaně odhadnout stadium a formu šikany a rozhodnout, zda řešení zvládne škola sama nebo zda si povolá odborníka.
- škola spolupracuje s PPP, SVP a dalšími organizacemi a institucemi při řešení pokročilých a neobvyklých šikan, které sama nezvládne;
- škola aktivně spolupracuje s rodiči na ochraně dětí a žáků před šikanou.
- škola má ve školním řádu zakomponován kategorický zákaz chování mající charakter šikanování a opatření, která se váží k tomuto závažnému porušení školního řádu, zpracovaná pravidla používání internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy). Součástí tohoto textu je i stanovení kázeňských opatření při nedodržování těchto pravidel.
- ředitel školy zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole před vyučováním a o přestávkách, na vytipovaných rizikových místech v prostorách školy;
- škola má plán dalšího vzdělávání pedagogů v prevenci šikanování.
- škola zapojí všechny pedagogické pracovníky pro předcházení šikany, při jejím řešení zachovává pedagogický sbor společný postup.
- realizační tým pro řešení šikany tvoří zástupce vedení školy, třídní učitel, školní metodik prevence, ev. výchovný poradce.
- primární prevence šikany se odehrává ve výuce, ve školních i mimoškolních programech, ev. třídních hodinách.

5. Definice pojmu šikana:

Vnější charakteristika šikanování: Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. **Kyberšikana** je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití informačních a komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost. Do **komplikované šikany** zařadíme neobvyklé formy šikany, šikany krajně ohrožující bezpečí pedagoga a život oběti, také základní formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti, dále šikany se změnou v základním schématu. Prakticky jde zejména o nějakou zvláštnost u přímých a nepřímých účastníků šikany. Patří sem rovněž šikany s rozvinutým zakrývajícím systémem. Vážnou komplikací je intenzivnější závislostní vztah mezi oběťmi a agresory a vážnější dopady šikany na oběť - například známky úzkostné poruchy.

Znaky šikanování: Záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoučelnost agrese. Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování (opakování, záměrnost atd.). Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování. Termínem kyberšikana neoznačujeme rovněž vzájemné internetové psychické násilí a ani věcný konflikt (i opakovaný) mezi rovnocennými partnery.

Projevy šikanování: fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti); verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana); smíšená šikana, kombinace psychické a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Stádia šikany:

1. **Zrod ostrakismu:** Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.
2. **Fyzická agrese a přitvrzování manipulace:** V zátěžových situacích začínou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

- 3. Vytvoření jádra:** Vytváří se skupina agresorů. Tito začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejhodnější oběti.
- 4. Většina přijímá normy:** Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit.
- 5. Totalita neboli dokonalá šikana:** Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem.

6. Řešení šikany:

Ředitel školy (nebo jeho zástupce), školní metodik prevence, ev. výchovný poradce rozhodnou na **podkladě kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování, zda řešení zvládne škola sama, nebo si povolá odborníka specialistu z PPP, SVP, apod.**

Situace, které zvládne škola sama:

- obyčejná počáteční šikana
- první dvě stádia šikanování

Situace, kdy škola potřebuje pomoc odborníka specialisty:

- komplikovaná počáteční šikana
- obyčejná pokročilá šikana
- výbuch skupinového násilí, školní lynčování, komplikovaná pokročilá šikana

Scénář řešení pro obyčejnou počáteční šikany:

1. odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany
2. rozhovor s informátory a oběťmi
3. nalezení vhodných svědků
4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory)
5. ochrana oběti
6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru: rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření) nebo rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
7. realizace vhodné metody: metoda usmíření nebo metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči)
8. třídní hodina: efekt metody usmíření a oznámení potrestání agresorů
9. rozhovor s rodiči oběti
10. třídní schůzka
11. práce s celou třídou

Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany - školní lynčování:

1. bleskový odhad závažnosti a formy šikany
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí
3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům
7. rozhovor s obětí a informátory
8. nalezení nejslabších článků nespolečujících svědků
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).
11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Nápravná opatření:

1. **Výchovná opatření:**

- udělení výchovného opatření (napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy)
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy či pracovní skupiny
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu
- škola umožní agresorovi individuální výchovný plán.

2. **Práce s agresorem** (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) **i s obětí šikany.** V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v PPP, SVP nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů, případně převedení do jiné třídy.

3. **Práce s celým třídním kolektivem.**

4. **Spolupráce se specializovanými institucemi:** s PPP, SVP, speciálně pedagogickými centry (v případě integrovaných dětí na běžných školách); s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie; s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany. Při poskytování poradenských služeb (tj. také při intervenčních programech) je nutné žáky, včetně jejich zákonných zástupců, předem informovat o charakteru poradenské služby formou informovaného souhlasu a sdělení v ŽK. Před započítáním poradenských služeb je nutné dohodnout obsah a rozsah práce.

5. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že **šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu**, ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost **Policii ČR**.

6. Ředitel školy oznámí **orgánu sociálně-právní ochrany dítěte** skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Školní program proti šikanování je platný od 1. 9. 2014 do odvolání.

Vypracovala k 1. 9. 2014 školní metodička prevence Mgr. Iva Coufalová

Schválila 1. 9. 2014 ředitelka školy Mgr. Miroslava Siváková